

משפט וביטחון לאומי

לקט ידיעות

התכנית למשפט וביטחון לאומי

המכון למחקרי ביטחון לאומי
INSS

לקט ידיעות - נובמבר 2016

מנהלת התכנית: אל"ם (מיל') עו"ד פנינה שרביט ברוך

רכזת התכנית: עו"ד ענבר צדוק

צוות המחקר: סוניה בוקובזה, ניצן דורנבוים, רן יוסף, אבקילש קולץ', שיר רוזנצוויג

♦ פרסומים ועדכונים

♦ 60 מילים על...

♦ ידיעות מתוך ישראל

♦ ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל

♦ ידיעות בינלאומיות

פרסומים ועדכונים

ירדן-ישראל: נורמליזציה בצל קיפאון מדיני

עודד ערן מתייחס להתקדמות המשמעותית בחתימה על הסכמים וביצוע שני פרויקטים בתחומי התשתית של מים ואנרגיה בין ישראל וירדן. האחד מתייחס לשימוש בגז טבעי משדה "לויתן" שבמים הכלכליים של ישראל לייצור חשמל בירדן והשני להעברת מים מ-ים סוף לים המלח וחלוקת מים מותפלים בין ירדן, ישראל והפלסטינים. המחבר מצביע על הפוטנציאל החיובי הטמון בניתוק הקשר בין התקדמות בתחומי כלכלה ותשתית במשולש הירדני-ישראלי-פלסטיני לבין התקדמות לפתרון מדיני של הסכסוך הישראלי-פלסטיני. לדידו, הסכמים אלו מוכיחים כי הצדדים יכולים להגיע להבנות, ואף להסכמים מלאים בתחומים רבים, היכולים ליצור סביבה חיובית, גם אם לא יהוו תחליף להשגת הסכמים בתחומים מדיניים (30 בנובמבר, מבט על).

איום של צבא התקנים-מקושרים לרשת

גבי סיבוני וטל קורן מתייחסים לאתגר של מניעת נזק למערכות באמצעות התקפה על התקנים מקושרים, שהומחש במספר התקפות סייבר מהתקופה האחרונה. בהתקפות אלו נעשה שימוש בהתקנים מקושרים, כמו מצלמות רשת, מערכות אזעקה, נתבים וכד', אשר הושטלו בהם רכיבי

תוכנה עוינים, שאפשרו פגיעה בשרתים ובמערכות. האיום שנוצר הוא חמור בשל התפוצה הרחבה של מרכיבים בהם ניתן לפגוע בקלות יחסית, ואשר בשל הקישוריות הרבה, יכולים להעביר את הפגיעה למערכות נוספות, ובכך לגרום נזק רחב היקף. האיום מועצם בשל העדרם של אמצעי אבטחה ברוב ההתקנים הללו, שמאפשר לפגוע בהם יחסית בקלות והעובדה שניתן לגרום פגיעה משמעותית ללא צורך במומחיות ובתחכום מיוחדים. בנוסף, פגיעה בהתקנים מקושרים מייצרת איום משמעותי על פרטיות המשתמשים באמצעות איסוף מידע עליהם שעלול לשמש לצרכים לא ראויים. לפיכך, מדגישים המחברים, חשוב שהגורמים האמונים על ביטחון הסייבר בישראל ישתתפו במאמצים הבינלאומיים להתמודד עם איום זה (13 בנובמבר, [מבט על](#)).

בחירת מזכ"ל האו"ם החדש: תהליך והשלכות

מיכל חטואל-רדושיצקי מתארת את תהליך בחירתו של מזכ"ל האו"ם החדש, אנטוניו גוטרס, שמונה ביום 13 באוקטובר 2016. גוטרס היה ראש ממשלת פורטוגל בעברו, ועד לאחרונה הנציב העליון של האו"ם לענייני פליטים. בניגוד לתהליך הבחירה החשאי בעבר, הפעם זהות המועמדים הייתה ידועה והתנהל תהליך בחירה פתוח. גוטרס זכה בקולותיהם של כל 15 השגרירים במועצת הביטחון. המינוי היה מפתיע בשל עמדותיו האקטיביסטיות בסוגיות הומניטריות, והנטייה של רוסיה וסין להתנגד למינוי אקטיביסטים למשרות בכירות באו"ם. ההצבעה אף העידה שהקולות החזקים שקראו לגיוון במינוי, שמעולם לא אויש על ידי אישה או מועמד ממזרח אירופה, לא הצליחו להגשים יעד זה. המניפסט האישי של גוטרס, שהוצג במהלך תהליך הבחירה, מזכיר אתגרים כגון אי שוויון קיצוני ואופים המשתנה של העימותים והטרור, הדגשה של החשיבות של כיבוד זכויות אדם והצורך ברפורמות במערכת הפיתוח של האו"ם (6 בנובמבר, [מבט על](#)).

שנה למתקפת הטרור: קריאת ההשכמה של צרפת?

רן פרץ וגבריאל אראל בוחנים את מסקנות והמלצות הוועדה הפרלמנטרית, שהוקמה בצרפת בעקבות מתקפות הטרור שאירעו בשטחה בשנת 2015, אשר פורסמו ביולי 2016. הוועדה בחנה היבטים שונים, כולל טיפול בקורבנות ושיפור יכולות צוותי התגובה הראשונית; בחינת הכשלים בקהילת המודיעין הצרפתית; והשלכות השתתפותה של צרפת בקואליציה נגד 'המדינה האסלאמית' בסוריה ועיראק. ההמלצות כוללות התייחסות לשיפורים באכיפת החוק, כולל צורך בחקיקה המרחיבה את סמכויות המעצר והמעקב. כן יש המלצה לשפר את שיתוף המידע בין גורמי המודיעין בצרפת ובאירופה (21 בנובמבר, [שורטי](#)).

60 מילים על...

[הצעת חוק להסדרת ההתיישבות ביהודה והשומרון, התשע"ז-2016](#) (נכון ליום 7 בדצמבר 2016) התיישבות ישראלית, שנבנתה בתום-לב ובהתערבות ממשלתית על מקרקעין שלא היו בחזקת הממשל הישראלי, תוסדר: לא הוכחה בעלות פרטית של פלסטינים על המקרקעין – ירשמו כרכוש ממשלתי; הוכחה בעלות פרטית – יופקעו זכויות השימוש והחזקה ויועברו לממונה על הרכוש הממשלתי ובעל הקרקע יהיה זכאי לדמי שימוש או לקרקע חלופית. המקרקעין יוקצו לשוב ויושלמו הליכי תכנון. עד השלמתם יותלו הליכי אכיפה, למעט צווים שיפוטניים.

חקיקה

הוארכה ההכרזה על מצב חירום

ביום 7 בנובמבר **אשרה מליאת הכנסת את המלצת הוועדה המשותפת של ועדת החוץ והביטחון וועדת החוקה, חוק ומשפט בעניין הארכת ההכרזה על מצב חירום, אשר יהיה בתוקף למשך שנה נוספת.** הסיבה לכך שהכנסת מתבקשת להכריז על מצב חירום מדי שנה נעוצה בכך שבמשך ארבעים שנותיה הראשונה של המדינה נחקקו חוקים, תקנות וצווים, שתוקפם מותנה בקיומו של מצב חירום. חוקים וצווים אלו מהווים הסדרים חיוניים מבחינה ביטחונית וכלכלית, וסיום מצב החירום יוביל לפגיעות. מצב החירום אושר ברוב של 71 ח"כים אשר תמכו בהמלצת הוועדה, לעומת 17 ח"כים אשר התנגדו (7 בנובמבר, [כנסת ישראל](#)).

פסיקה

בקשה מטעם המדינה להארכת מועד מימוש צווי הריסה למבנים שנבנו בעמונה

ביום 14 בנובמבר **דחה בג"ץ בקשה מטעם המדינה להארכת מועד לקיומו של פסק דין שניתן ביום 25 בדצמבר 2014, בו הורה בית המשפט על מימוש צווי הריסה למבנים שנבנו על קרקעות פרטיות פלסטיניות וללא היתר ביישוב עמונה, בתוך שנתיים מיום מתן פסק הדין.** הבקשה הוגשה ביום 31 באוקטובר 2016, כחודשיים לפני תום פרק הזמן האמור. המדינה ביקשה הארכה של שבעה חודשים נוספים לצורך העמדת חלופות מגורים לתושבי עמונה. בג"ץ דחה את הבקשה וטען כי סמכותו להאריך מועד לביצוע פסק דין נועדה רק למקרים חריגים של אי-צדק משווע. פסק הדין, שקבע את מועד הפינוי, כלל את כל האיזונים הנדרשים ואף נתן שהות ניכרת לפינוי. בקשת המדינה מהווה ניסיון לשנות את האיזונים שנקבעו והיא מנוגדת לאינטרס הציבור, הדורש כי פסקי דין יקוימו. היה על הרשויות לדאוג להשלמת כלל הפעולות בתוך פרק הזמן שנקבע. בית המשפט הוסיף והתייחס לטענת המדינה לפיה קיים חשש שפינוי שלא בהסכמה יוביל למעשי אלימות ואיבה. הוא קובע כי הימנעות מביצוע בנסיבות כאלה מעבירה מסר שאינו ראוי, לפיו חשש מהתנהגות מעין זו מונע ביצועם של פסקי דין (14 בנובמבר, [בג"ץ 9949/08 מרים חסן עבד אלקרים חמאד נ' שר הביטחון](#)).

הריסת בית מסייע למחבלים שביצעו את הפיגוע במתחם "שרונה"

ביום 1 בנובמבר **דחה בג"ץ עתירה נגד צו החרמה והריסה לחדר בדירת מגורים של העותר, שסיפק כלי נשק ותחמושת למחבלים בפיגוע במתחם "שרונה", במסגרתה נטען כי מעורבותו בביצוע הפיגוע אינה מצדיקה את הוצאת הצו.** בהחלטתו קבע בג"ץ כי יכול שיהיו מעורבים שאף אם לא "סחטו את ההדק" ממש, חלקם בהוצאת הפיגוע אל הפועל היה משמעותי. יש ולעתים דווקא פעילותם של המבצעים "העקיפים" היא כה משמעותית ומרכזית עד שספק אם אלמלא היא היה בא לעולם הפיגוע. נקבע כי העותר היה שותף מלא ומשמעותי להוצאתו לפועל של הפיגוע, החל משלבי התכנון הראשונים, דרך השגת כלי הנשק לחוליה, האימונים בנשק וההכנות

האחרונות בסמוך לביצוע הפיגוע. משכך, יש לראותו כמי שפעל במעגל הראשון, ולמצער, קרוב עד מאוד למעגל הראשון (1 בנובמבר, [בג"ץ 8031/16 עאיש זין \(עווד\) נ' המפקד הצבאי לאיזור הגדה המערבית](#)).

התערבות באישור מחצבה ב-"שטח B"

ביום 20 בנובמבר דחה בג"ץ עתירה שהוגשה נגד גורמי המינהל האזרחי באיו"ש. המחלוקת נסובה על כוונה להפעיל מחצבה באזור "שטח B". לטענת העותרים, המחצבה עתידה להיות מוקמת שלא כדין ולגלוש ל-"שטח C", להוות מפגע סביבתי ולגרום לתחרות בלתי הוגנת עם שפיר, שמפעילה מחצבה אחרת. המדינה מצדה טענה כי בהתאם להסכם הביניים, לרשויות המדינה לא מסורות סמכויות תכנון ואכיפה לגבי עבודות המתבצעות ב-"שטח B" וכי המדינה מקיימת הליך תכנוני בקשר להרחבת המחצבה ל-"שטח C" ובקשר לחשש מפגיעה סביבתית. בית המשפט קבע כי אין להתערב בשיקול הדעת של רשויות האכיפה והפיקוח לאפשר את בניית המחצבה הנדונה, בטענה שהעותרים לא הניחו תשתית עובדתית המצמיחה התערבות משפטית (20 בנובמבר, [בג"ץ 4912/10 שפיר הנדסה אזרחית וימית בע"מ ואח' נ' מועצת התכנון העליונה, ועדת המשנה לכרייה ולחציבה ואח'](#)).

הפקעת מקרקעין לצרכי הקמת כביש עוקף באיו"ש

ביום 16 בנובמבר דחה בג"ץ עתירה נגד החלטת ראש המינהל האזרחי, שעניינה ברכישת בעלות ונטילת חזקה במקרקעין הנמצאים בסמוך לכפר נבי אליאס, זאת כדי לאפשר סלילת 'כביש עוקף' העובר מחוץ לשטח הכפר. העתירה התבססה, בין היתר, על הטענה כי ההחלטה על סלילת הכביש מבוססת על שיקולים זרים שנועדו להיטיב עם האוכלוסייה הישראלית. מנגד, כך נטען, עומדת פגיעה אנושה באוכלוסייה המקומית הנובעת מפגיעה במקור הכנסה חשוב של תושבי הכפר ובאפשרות הרחבת הכפר. בג"ץ קבע כי שיקולים בטיחותיים-ענייניים-מקצועיים הם אלו שעומדים בבסיס ההחלטה על סלילת הכביש. באיזון שבין הצורך בסלילת הכביש העוקף, לבין הפגיעה באוכלוסייה המקומית, הצורך בסלילת הכביש גובר. לכן, על אף הפגיעה בתושבים מדובר בהחלטה מידתית וסבירה (16 בנובמבר, [בג"ץ 1960/16 המועצה המקומית נבי אליאס נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש](#)).

עדכונים נוספים

חוות דעת בעניין הצעת חוק ההסדרה

סביב הדיונים על הצעת חוק ההסדרה הוגשו לוועדת החוקה חוק ומשפט חוות דעת המביעות את עמדתם של גורמים שונים בנוגע להסדר שמציע החוק. בין גורמים אלו: [היועץ המשפטי לממשלה](#); [האגודה לזכויות האזרח](#); [המכון הישראלי לדמוקרטיה](#); [התנועה למשילות ודמוקרטיה](#); [הפורום המשפטי למען ארץ ישראל](#); [עדאלה](#); [ד"ר רונית לוי שנוור](#); [פרופ' יוגין קונטרוביץ](#); ופרופ' [טליה איינהורן](#).

נדחתה תביעה בצ"לה נגד שופטי עליון ישראלים

ביום 2 בדצמבר דחה בית משפט צ'יליאני תביעה שהוגשה לפי עקרון הסמכות האוניברסלית נגד שלושה משופטי בית המשפט העליון הישראלי, הנשיא (בדימוס) אשר גרוניס, ניל הנדל ועוזי פוגלמן. השלושה הואשמו בביצוע פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות, בעקבות פסק דין בו אישרו את תוואי גדר ההפרדה באדמות בית ג'אלה. התביעה הוגשה על ידי הפדרציה הפלסטינית בצ"לה בשם בעלי אדמות בעלי אזרחות צ'יליאנית שנפגעו מההחלטה. דחיית התביעה התבססה, בין היתר, על כך שישראל לא אשררה את אמת רומא, כי מדובר בפגיעה ברכוש בלבד וכי ספק אם יש תחולה לדיני העימות המזוין על המקרה (29 בנובמבר, [הארץ](#); 3 בדצמבר, [הארץ](#)).

הרשות הפלסטינית שוקלת לתבוע את ישראל בבית משפט בינלאומי לבוררות בספורט ג'יימס מ. דורסי מציין כי בעקבות כישלונה של ההתאחדות הפלסטינית לכדורגל (PFA) לשכנע את פיפא להשעות את התאחדות הכדורגל הישראלית (IFA), מתכננת הראשונה להפנות את הסכסוך לבית הדין הבינלאומי לבוררות בספורט (CAS). ככל הנראה הפנייה תעשה רק לאחר ישיבת המועצה הבאה של פיפא, שתתקיים בינואר הקרוב, במידה שלא יתקבלו במסגרתה החלטות המקובלות על הפלסטינים. ההתאחדות הפלסטינית דורשת לאסור על שישה מועדונים מהתנחלויות באיו"ש לשחק במסגרת ההתאחדות הישראלית. לפי חוקי פיפא, מועדונים המבוססים בטריטוריה של פדרציה מוכרת לא ישחקו בליגות של התאחדות כדורגל אחרת ללא רשות פדרציית הבית. ניסיונות להגיע לפשרה לא הצליחו עד כה (6 בנובמבר, [mideastsoccer](#)).

דוח של בית הנבחרים הבריטי בוחן את האופן בו יש לציין מאה שנים להצהרת בלפור לקראת ציון מאה שנים להצהרת בלפור, ונוכח התלבטויות בבריטניה כיצד לציין את המאורע, פרסם ביום 14 בנובמבר בית הנבחרים הבריטי [סקירה](#) של הנושא. הדוח מציג את נקודות המבט הנוגדות כלפי ההצהרה, אשר מצד אחד נתפסת בתור צעד היסטורי שקידם את הקמת המדינה היהודית, ומצד שני, כבסיס לנישול הפלסטינים מאדמותיהם, שהוביל לסכסוך הישראלי-פלסטיני. הדוח מזכיר כי הרשות הפלסטינית הודיעה על כוונתה לתבוע את ממשלת בריטניה בגין הצהרת בלפור וכי מתנהל קמפיין הדורש מבריטניה להתנצל על ההכרזה. בשל מורכבות זו, ממשלת בריטניה טרם הודיעה על תכניותיה בנוגע לציין המאורע (14 בנובמבר, [Parliament.uk](#)).

דיני מלחמה

הרצאה של יועמ"ש משרד ההגנה על מדיניות הסיכול האמריקאית
ביום 28 בנובמבר [נאמה](#) ג'ניפר אוקונור, היועצת המשפטית של משרד ההגנה האמריקאי, על יישום דיני המלחמה במבצעים צבאיים מחוץ לגבולות המדינה. בנאומה הדגישה כי גם במסגרת

ביצוע סיכול דינאמי, בו פרק הזמן לקבלת החלטות מאוד מצומצם, חשוב שתהיה מעורבות של יועצים משפטיים. בחלקו השני של הנאום התייחסה לסוגיית תקיפות יעדי נפט ומאגרי כסף מזומן, אותן מבצעת ארה"ב במסגרת מלחמתה בדאע"ש. יעדים אלו מכונים "תומכי לחימה" (war sustaining) והפגיעה בהם נועדה למנוע גישה למשאבים. אוקונר הבהירה כי אין המשמעות כי ניתן לתקוף כל מטרה המייצרת הכנסה, אלא יש לבחון באופן פרטני את התרומה של המטרה ליכולת של האויב לנהל פעילות לחימתית. לבסוף, ציינה אוקונר כי בכוונת הפנטגון לעדכן את מדרוך דיני הלחימה של משרד ההגנה, במטרה להבהיר סוגיות שונות, ביניהן סוגיית המגן האנושי ואזרחים המצויים בקרבה למטרות צבאיות (28 בנובמבר, [Just Security](#)).

ארה"ב השתמשה בנשק המכיל אורניום מדולל במלחמתה נגד דאע"ש

לאחרונה פרסם כי הפנטגון השתמש בנשקים המכילים אורניום מדולל (D.U) בסוריה נגד מטרות דאע"ש. בת' ואן שייק מציינת כי לא קיים כלל משפטי המסדיר את השימוש בנשק המכיל אורניום מדולל, ולכן הנושא כפוף לעקרונות הכלליים החלים על שימוש בנשק, כולל האיסור להשתמש באמצעים ושיטות לחימה שבאופיין עלולות לגרום לפגיעה מוגזמת או סבל מיותר והאיסור על התקפות בלתי מבחינות. ואן שייק מציינת כי קשה ליישם כללים אלו היות ואין בהירות מדעית בנוגע להשלכותיו הבריאותיות והסביבתיות של האורניום המדולל. המחברת מציינת כי באוניברסיטת ג'ורג' וושינגטון נפתח מחקר לבחינת ההשפעות האפידמיולוגיות והסביבתיות, המיידיות וארוכות הטווח, של נשקים הכוללים אורניום מדולל (10 בנובמבר, [Just Security](#)).

דוח אמריקאי פרסם תוצאות חקירה לפיהן הפגזה על חיילי סוריה לא היוותה פשע מלחמה ביום 29 בנובמבר פרסם משרד ההגנה האמריקאי את [ממצאי החקירה](#) בעניין ההפגזה בסוריה ביום 17 בספטמבר. ממצאים אלו מעלים כי פגיעתם המוטעית של כוחות הצבא האמריקאי באנשי הכוחות הסורים לא עלתה כדי הפרה של הדין הבינלאומי או כללי הצבא האמריקאי. באירוע נהרגו כ-84 איש לפי מקורות סוריים. בעקבות האירוע נערכה חקירה מקיפה על ידי חיל האוויר האמריקאי, במסגרתה נקבע כי הכוחות פעלו בהנחה כי מדובר בפעילי דאע"ש וכי מסקנה זו נשענה על הערכה סבירה, בהתבסס על המידע שהיה מצוי בידם, וכי פעלו לפי כל הנהלים הנדרשים. עם זאת, מספר גורמים הובילו לטעות בזיהוי, ביניהם העובדה כי בזמן ההפצצה לא לבשו הכוחות הסורים מדים או סימנים מזוהים אחרים המאפשרים שיוך לצבא הסורי. במסגרת מסקנותיו של צוות החקירה, נקבע כי הצבא יפעל לשיפור שיתוף המידע בין אנליסטים כדי להימנע מהטיות שונות, כגון הנחות יסוד מוטעות (29 בנובמבר, [US Department of Defense](#)).

מועצת הביטחון האריכה בשנה את המנדט של צוות החקירה על השימוש בנשק כימי בסוריה ביום 17 בנובמבר החליטה מועצת הביטחון להאריך בשנה את עבודת צוות החקירה המשותף של האו"ם והארגון למניעת נשק כימי (OPCW) האמון על חקירת ההתקפות בנשק כימי שבוצעו בסוריה ומציאת האחראים להן. במסגרת ההחלטה נקבע כי הוועדה תמשיך להתמקד בממשלת סוריה, אך המנדט שלה יתפרש גם כלפי דאע"ש וגורמים לא מדינתיים שיכולים להיות מעורבים

בשימוש בנשק כימי בסוריה (17 בנובמבר, [UN](#)). צוות החקירה כבר מצא כי סוריה ביצעה שלוש התקפות באמצעות גז כלור בשנים 2014-2015 וכי דאע"ש ביצע מתקפה אחת באמצעות גז חרדל באוגוסט 2015. רוסיה, על אף תמיכתה בהחלטה, מערערת על נכונותם של ממצאים אלו ומסרבת לדרישת המדינות להטיל סנקציות על סוריה (18 בנובמבר, [Al-Monitor](#)).

דוח בריטי על הסתייגות מהחלת אמנת זכויות האדם האירופית על פעילות לחימתית ביום 16 בנובמבר פרסם בית הלורדים הבריטי [דוח בעקבות בקשתה של ממשלת בריטניה, שפורסמה ביום 4 באוקטובר, להסתייג מאמנת זכויות האדם האירופית \(ECHR\)](#). זאת, לאור מספר הולך וגדל של הליכים משפטיים המוגשים נגד הכוחות המזוינים של בריטניה ושר הביטחון הבריטי ביחס לניהול של פעולות צבאיות בחו"ל. הדוח סוקר את המסגרת המשפטית החלה ומפרט חלק מהטענות המשפטיות שהועלו נגד הכוחות המזוינים, בין היתר בנוגע למקור העיקרי לסמכותה החוקית של בריטניה. הדוח ממשיך ומתאר את הקמתו של צוות החקירות ההיסטורי בעיראק (IHAT) בשנת 2010, אשר בחן טענות כלפי פעילות צבא בריטניה בעיראק בין השנים 2003-2009. לבסוף מתייחס הדוח לדיון בבריטניה בנוגע להסתייגות מאמנת זכויות האדם והאפשרות החוקית לעשות כן לפי סעיף 15 לאמנה (16 בנובמבר, [Parliament.uk](#)).

התייחסות ממשלת בריטניה לטענות בנוגע לפשעי מלחמה שמבצעת סעודיה בתימן בחודש נובמבר פרסמה ממשלת בריטניה [מסמך תשובות למסקנות והמלצות שנכללו בדוח שפרסם הפרלמנט ביום 15 בספטמבר 2016, בעניין שימושה של ערב הסעודית בנשק מתוצרת בריטית בתימן](#). הפרלמנט הכיר בכך שיש בסיס משפטי להתערבות בתימן, אך הצביע על ראיות להפרות חמורות של המשפט ההומניטרי הבינלאומי, אשר לטענתו, אינן נחקרות על ידי הסעודים. בתגובתה, הבהירה הממשלה כי היא מודעת לקיומן של הפרות ומקפידה להדגיש את החשיבות של כיבוד הדין הבינלאומי בפני הסעודים וגורמים אחרים בקואליציה. ממשלת סעודיה הודיעה לממשלת בריטניה כי היא מנהלת חקירות לגבי טענות להפרות. מעבר לכך, ועדת ההערכה המשותפת של הקואליציה (JIAT) מנהלת גם היא חקירות, ועל בסיסן ממליצה לכוחות הקואליציה לפעול נגד המפירים ולעדכן את נהלי הפתיחה באש.

אחריות לסיוע לביצוע פשעי מלחמה בסכסוכים חמושים ומאבק בטרור במהלך חודש נובמבר פורסם [מחקרה של הארייט מוינינה, אשר בוחן את ההשלכות המשפטיות של מתן סיוע מצד מדינה למדינה או גורם לא מדינתי המעורבים בפעילות לחימתית או בפעילות נגד טרור ובעיקר את האחריות המשפטית של נותנת הסיוע למעשים של מקבלי הסיוע](#). המחקר סוקר את הבסיס המשפטי שמצוי בדיני אחריות מדינות וכולל המלצות מעשיות. המחקר מדגיש את החשיבות בקיומה של חקירה יסודית לפני מתן סיוע במטרה להעריך סיכונים מראש, כמו גם קיומה של שקיפות בעניין הסיוע הניתן למדינות וקבוצות שאינן מדינות (ל- "מיני פורום" על המחקר, ראו: 15 בנובמבר, [Just Security](#)).

אושר בקונגרס הסכם השלום בין ממשלת קולומביה וארגון FARC ביום 30 בנובמבר **אישר הקונגרס של קולומביה הסכם שלום מתוקן עם ארגון FARC, קבוצת המורדים הגדולה וההיסטורית של המדינה**. הסכם השלום יביא לסיומו של סכסוך שנמשך כרבע מאה, במסגרתו נהרגו יותר מ-200,000 איש. גרסה קודמת של ההסכם **נדחתה** במשאל עם בחודש אוקטובר. ההסכם החדש נותן מענה למספר דרישות שעלו מן המתנגדים להסכם, בכך שהוא מבהיר למה ניתן לצפות במצבים בהם מורדים מואשמים בעבירות שונות ומובאים בפני בית דין מיוחד. עם זאת, ההסכם החדש אינו מאפשר להטיל עונשי מאסר על מורדים שהודו בביצוע פשעי מלחמה, שכן זה היה תנאי קריטי מבחינת הארגון. הוא אף קובע כי למורדים לשעבר יובטח ייצוג בקונגרס (30 בנובמבר, [NY Times](#)).

בריטניה העבירה חוק המעניק לה סמכויות פיקוח ומעקב נרחבות ביום 29 בנובמבר **אשרה בריטניה חוק בעניין סמכויות חקירה, המעניק לממשלה סמכויות מעקב נרחבות באופן שאין לו תקדים בהיסטוריה הבריטית ובשאר מדינות המערב**. ג'יליאן ונטורה דנה בסעיפיו החשובים של החוק ובוחנת קשיים עתידיים. בין סעיפים אלו כוללת ונטורה את ההוראה המעניקה לממשלה סמכות לאשר צווים המעניקים סמכויות מעקב. ונטורה מעריכה כי החוק יאותגר בבתי המשפט השונים, ביניהם בית המשפט האירופי לזכויות אדם (2 בדצמבר, [Lawfare](#)). **דניאלה לוק** מציינת כי מדובר בסמכויות שהיו קיימות עוד טרם חקיקתו בפורמטים שונים ומתארת שינויים חיוביים באופיים, כגון קביעת מעורבותם של שופטי בהליכי הוצאת צווי מעקב. לבסוף, מבטאת לוק דאגות שונות בעניין החוק, למשל בנוגע לעמידתם של סעיפיו בכללי הדין הבינלאומי (30 בנובמבר, [Just Security](#)).

משפט בינלאומי פלילי

דוח בדיקות מקדמיות לשנת 2016 ביום 14 בנובמבר **הציגה תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי את הדוח השנתי בדבר הבדיקות המקדמיות שבוצעו בין יום 1 בנובמבר 2015 ליום 31 באוקטובר 2016**. במסגרת הבדיקה המקדמית בוחן משרד התובעת אם יש מקום לפתוח בחקירה של מקרה שעניינו הובא בפניו. המדינות בעניין מתקיימות בדיקות מקדמיות הן בורונדי, גבון, עיראק (לגבי פעילות בריטניה), פלסטין, אוקראינה, אפגניסטן (כולל פעילות ארה"ב שם), קולומביה, גינאה וניגריה. בנוסף, המקרה של איי קומורו (פרשת המשט) נמצא תחת בחינה חוזרת. על פי הדוח, **הבדיקה המקדמית בעניין פלסטין נמצאת בשלבה השני**, במסגרתו נבחנים ההיבטים העובדתיים והמשפטיים של ההאשמות. כך למשל, מוצגים פשעים שבוצעו לכאורה על ידי קבוצות חמושות פלסטיניות וחיילי צה"ל ברצועת עזה, כמו גם התנחלויות שהוקמו על ידי גורמים ישראלים בגדה המערבית ומזרח ירושלים. לאור מספר ההאשמות והמגוון הרחב של מקורות המידע, ידרג משרד התובעת את ההאשמות ויבחן אותן לפי סדר עדיפות. **הבדיקה המקדמית בעניין אפגניסטן נמצאת בשלבה**

השלישי, המתמקד בקבילות המקרה. במסגרת זו עולות האשמות בנוגע לפשעים שבוצעו לכאורה על ידי הטאליבן וכן על ידי גורמים אמריקאים. משרד התובעת מאמין כי טענות אלו נשענות על בסיס עובדתי ובשלב זה נבחנים לגבי המקרה עקרונות המשלימות והחומרה (14 בנובמבר, [ICC](#)).

פשעי מלחמה אמריקאים באפגניסטן

במסגרת דוח הבדיקות המקדמיות של בית הדין הפלילי הבינלאומי, שפורט לעיל, מוזכרים מקרים המתייחסים לשיטות המעצר של גורמים אמריקאים באפגניסטן בין השנים 2003-2005 וטענות על 61 מקרים של עינויים ויחס אכזרי. לפי הדוח, מספקים הדיווחים בסיס עובדתי סביר להמשכה של הבדיקה המקדמית. סמכות השיפוט בעניין זה קיימת מכוח חברותה של אפגניסטן בבית הדין, שכן ארה"ב אינה צד לאמנת רומא. **דיוויד בוסקו** מתייחס לדבריו של שגריר ארה"ב לשעבר, סטפן רפ, בכנס שהתקיים באוניברסיטת הרווארד, במסגרתו התייחס להתנהלותה של ארה"ב מול בית הדין. רפ טוען כי ארה"ב שוגה בהסתמכה באופן בלעדי על טענות של חוסר סמכות של בית הדין לדון בעניינה, שכן אין לטענה זו בסיס. הוא אף סבור כי טיעון זה אינו ראוי ברמה הערכית. לדעתו, על ארה"ב להסתמך על עקרון המשלימות, לפיו לא תופעל סמכותו של בית הדין במידה שהמדינה מבצעת חקירה כנה של אירועי המקרה. לשם כך יש למנות פרקליט מיוחד שיערוך בחינה מדוקדקת של כל הטענות (1 בנובמבר, [Lawfare](#)).

דוח תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי בעניין לוב

ביום 9 בנובמבר **הציגה תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי בפני מועצת הביטחון של האו"ם את הדוח השנים-עשר בדבר המצב בלוב.** התובעת ציינה כי בית הדין מעוניין להרחיב משמעותית את חקירותיו בלוב במהלך שנת 2017. בית הדין החל לחקור בעניינה של לוב בשנת 2011 במטרה לבחון טענות לכאורה לקיומם של פשעים נגד האנושות, לרבות רצח ורדיפה. מתן עדיפות לחקירת ההפרות בלוב מתחזקת עקב האלימות הגואה וחוסר האכיפה במדינה. בית הדין מעוניין להוציא צווי מעצר חדשים ולהוציאם לפועל בהקדם האפשרי. לצורך כך, זקוק הוא למשאבים. התובעת הבהירה כי באם לא תקצה מועצת הביטחון משאבים נוספים למטרה זו, יאלץ בית הדין להיעזר במשאבים קיימים המוקצים בשלב זה לחקירות בעניינן של מדינות אחרות (10 בנובמבר, [Jurist](#)).

דוח שיפור יעילות של בית הדין הפלילי הבינלאומי

ביום 11 בנובמבר **פרסם בית הדין הפלילי הבינלאומי דוח הבוחן את ביצועיו.** מדובר בדוח שני המתפרסם בנושא, בהמשך **לדוח הראשון**, שפורסם בנובמבר 2015, והוגש לאסיפת המדינות החברות באמנת בית הדין. דוח זה מתפרסם במסגרת תהליך מתמשך לשיפור יעילותו של בית הדין. הוא נועד לפתח אינדיקטורים איכותיים וכמותניים שיאפשרו לבית הדין להציג בצורה טובה יותר את הישגיו ולאפשר למדינות החברות להעריך את ביצועיו באופן יותר אסטרטגי. בדומה לדוח הקודם, הדוח מתמקד בארבע מטרות: שמירה על יעילות, הוגנות ושקיפות לאורך כל שלבי ההליך; שמירה על יעילות בהתנהלותם של גורמי בית הדין; שמירה על ביטחון בעבודת בית הדין, בין היתר בהגנה על גורמים המסתכנים בשל מעורבותם עם בית הדין; והבטחת גישת הקורבנות להליך המשפטי.

מסמך מדיניות בנושא ילדים נפגעי פשעי מלחמה

ביום 18 בנובמבר פרסמה תובעת בית הדין הפלילי [מסמך מדיניות](#) בנושא ילדים נפגעי פשעי מלחמה שהוצג בפני אסיפת המדינות החברות באמנת רומא. המסמך מדגיש את חומרת העבירות המבוצעות נגד ילדים, מחזק את רגישותו של משרד התובעת לנושא ומכיר בזכויות הילד כפי שהן קבועות באמנה הבינלאומית בדבר זכויות הילד. מטרתו להדריך את משרד התובעת במאמציו להעמיד לדין אנשים האחראים על פשעים בינלאומיים נגד ילדים במסגרת אמנת רומא, תוך שמירה על הזכויות והאינטרסים של הילד. יש לציין כי במסגרת תיק לובנגה, שהורשע בשנת 2012, נדונו פשעי מלחמה בילדים שנחטפו על ידי לובנגה ואנשיו וגויסו לשם השתתפות בפעילות מלחמתית (18 בנובמבר, [ICC-CPI](#)).

רוסיה מסירה את חתימתה מאמנת רומא

ביום 16 בנובמבר [הודיעה](#) רוסיה על כוונתה להסיר את חתימתה מאמנת רומא של בית הדין הפלילי הבינלאומי. יצוין כי רוסיה לא אישרה את האמנה ומשמעות החתימה היא רק התחייבות לא לנקוט פעולות המנוגדות למטרת האמנה. בהצהרתה, ציינה רוסיה כי החליטה לעשות כן בעקבות בדיקה מקדמית שמקיים בית הדין בעניין פשעים שבוצעו לכאורה על ידי רוסיה במסגרת פעילותה בדרום אוסטיה בשנת 2008. רוסיה ניצלה הצהרה זו כדי לגנות את בית הדין בשל הוצאותיו הרבות וחוסר יעילותו (16 בנובמבר, [Jurist](#)). [סרגיי סייאפין](#) מעריך כי הסיבה המיידית למהלך הרוסי היא הקביעה של התובעת בדוח שפורסם זמן קצר לפני ההכרזה הרוסית, לפיה קיים סכסוך מזוין בין רוסיה לאוקראינה ושחצי האי קרים מהווה שטח כבוש על ידי רוסיה אשר דיני המלחמה ימשיכו לחול עליו עד לסיום הכיבוש (21 בנובמבר, [EJIL](#)).

בית משפט גרמני מאשר את הרשעתו של קצין נאצי לשעבר

ביום 28 בנובמבר בית משפט גרמני אישר את הרשעתו של אוסקר גרונינג, קצין נאצי לשעבר, בגין סיוע ברצח של מעל 300 אלף איש במהלך השואה. על גרונינג, שלא רצח בעצמו אלא סייע לפעילות הנאצים ברציחתם של אותם יהודים, הוטלו ארבע שנות מאסר. בשנים האחרונות ניכרת מגמה בבתי המשפט בגרמניה של עליה בהעמדות לדין של פושעי מלחמה נאצים. עד לשנת 2011, בה הורשע ג'ון דמיאניוק, העמידו לדין בתי המשפט בגרמניה רק חברים פעילים במכונת ההשמדה של הנאצים. משנה זו והלאה הועמדו לדין גם אנשים שסייעו לנאצים בפעילותם, אף אם לא השתתפו בפעילות רצחנית באופן פעיל (28 בנובמבר, [Jurist](#)).

נשק גרעיני והטלת סנקציות

ארגונים וסוכנויות בינלאומיות: איראן מפרה את תנאי הסכם הגרעין

ביום 9 בנובמבר הכריזה סוכנות הגרעין של האו"ם כי איראן חרגה מכמות ה"מים הכבדים" המותרת על פי הסכם הגרעין שנחתם עם המעצמות. הפרה זו [דווחה](#) לוועד המנהל של המוסד הבינלאומי לאנרגיה גרעינית (IAEA), המפקח על עמידת איראן בהתחייבויות שבהסכם. זו הפעם השנייה בה חרגה איראן מהכמות המותרת, כאשר הפעם הקודמת הייתה בחודש פברואר השנה.

בתגובה לדיווח זה, אישרה מחלקת המדינה האמריקאית כי איראן עדכנה בדבר כוונתה להוציא את הכמות העודפת מגבולותיה וציינה לזכותה של איראן את שיתוף הפעולה שלה עם המוסד הבינלאומי לאנרגיה גרעינית. בעוד שהפעם הראשונה נתקלה בביקורות מתנות בלבד, עולה שאלה בנוגע לתגובתו של ממשל טראמפ להפרה השנייה (9 בנובמבר, [Reuters](#)).

בית הנבחרים האמריקאי האריך את הסנקציות על איראן ואסר על סיוע כלכלי לסוריה ואיראן ביום 15 בנובמבר **אשר היה אמור לפוג בתום השנה, לתקופה של עשר שנים**. על אף שארה"ב התחייבה בהסכם הגרעין להקל בסנקציות, הארכת החוק מאפשרת לה להפעיל סנקציות באופן מיידי באם איראן תפר את התחייבותה. **נוסף להחלטה זו אישר בית הנבחרים הצעת חוק להטלת סנקציות נגד כל מי שיספק סיוע כלכלי או טכנולוגי לסוריה**, כולל רוסיה ואיראן. מהלכים אלו מעידים על גישתו הנוקשה של בית הנבחרים בהתמודדות עם איראן ועם סוריה (15 בנובמבר, [Washington Post](#)).

מועצת הביטחון הטילה סנקציות נוספות על צפון קוריאה ביום 30 בנובמבר **הקשיחה מועצת הביטחון של האו"ם את הסנקציות על צפון קוריאה בתגובה לניסוי גרעיני שביצעה ביום 9 בספטמבר 2016**. המועצה הודיעה כי הניסוי הפר כמה מהחלטותיה של מועצת הביטחון, כמו גם את האמנה למניעת הפצת נשק גרעיני. ההחלטה אומצה פה אחד והיא קובעת, בין היתר, איסור על יצוא של הליקופטרים, כלי שיט, פחם, ברזל, כסף ושאר מתכות על ידי צפון קוריאה; והגבלת מספר חשבונות הבנק המוחזקים על ידי הנציגויות הקונסולריות ודיפלומטים של הרפובליקה בשטחן. מזכ"ל האו"ם, צין כי מדובר בסנקציות הקשות ביותר שהוטלו על ידי מועצת הביטחון. עם זאת, המועצה ציינה כי הצעדים שנקטו לא נועדו לגרום להשלכות הומניטריות שליליות על האוכלוסייה האזרחית (30 בנובמבר, [UN Press](#)).

דיני סייבר

עמדת ארה"ב לגבי שקיפות בנושא הסייבר בנאום שנשא באוניברסיטת ברקלי בקליפורניה, **הציג בריאן איגן, היועץ המשפטי של מחלקת המדינה האמריקאית, את תפיסתה של ארה"ב ביחס לאופן שבו המשפט הבינלאומי חל במרחב הסייבר**. מייקל שמיט מתאר כי חשיבותו של הנאום היא בכך שאיגן הביע את תמיכתו בשקיפות ביחס לאופן בו המדינה תופסת את תחולת המשפט הבינלאומי במרחב הסייבר. שמיט מדגיש שלוש נקודות חשובות בנאום של איגן: חשיבות הציות לדיני הלחימה במרחב הסייבר בזמן סכסוכים מזויינים; התייחסות לנושא המורכב של הריבונות במרחב הסייבר; ואחריות מדינה לפעולות סייבר שנעשו מתוכה או בשמה (15 בנובמבר, [Just Security](#)).

חוק חדש בנושא ביטחון סייבר בסין ביום 7 בנובמבר **אשר הקונגרס הסיני חוק שנוי במחלוקת בנושא ביטחון סייבר**. החוק ייכנס לתוקף ביום 1 ביוני ויעניק לממשלה סמכות גורפת להסדיר את שירותי האינטרנט ולפקח עליהם.

כריס מירסולה מציין כי חקיקה זו מבטאת את רצונה של סין להשיג ריבונות בתחום הסייבר ומתייחס בהרחבה לסוגיות שונות המצביעות על מורכבות הנושא. הוא מציג לדוגמא את העובדה כי החוק מטיל דרישות מעורפלות. כך למשך, סעיף 28 מחייב חברות אינטרנט לסייע לארגונים המתעסקים בביטחון ציבור ב"הגנה על ביטחון המדינה וחקר פשעים", מבלי לפרט אילו מקרים נכללים במסגרת זו. מירסולה מדגיש כי רק בשלב יישום החוק ופרסום התקנות בעניינו, ניתן יהיה להבין טוב יותר עד כמה בפועל סמכויותיה של הממשלה בתחום הורחבו (8 בנובמבר, [Lawfare](#)).

מדיניות ארה"ב בעקבות בחירת טראמפ לנשיא

ניתוח מדיניות טראמפ בנוגע למדינות המזרח התיכון

ג'יי זנה שטוסטר מנסה לחזות את מדיניותו של ממשל טראמפ בנוגע למדינות המזרח התיכון. כך, בנוגע לאיראן, הודיע טראמפ כי הסכם הגרעין יישקל מחדש, אך לאור ההשלכות הקשות של ביטול הסכם זה, ספק אם אכן יבצע פעולה זו. לגבי סוריה, נראה סביר כי טראמפ יפסיק את התמיכה בארגוני המורדים, שהוגדרו על ידו כטרוריסטים ונראה כי יאפשר לברית של אסד-רוסיה חופש פעולה נגד המורדים ונגד דאע"ש. יש להניח כי התקיפות של ארה"ב בסוריה ימשיכו ויתכן כי יוסרו חלק מן ההגבלות על פגיעה באזרחים. לגבי טורקיה, נראה כי צפויה התקרבות בין המדינות ללא עיסוק מיוחד בהפרות זכויות האדם בטורקיה. בכל הנוגע לישראל, לדעת המחבר, היא מרוויחה מבחירתו של טראמפ, אשר הביע דעות חיוביות מבחינת הממשל הישראלי, כגון העברת שגרירות ישראל מתל אביב לירושלים, דחיית טענות בדבר אי חוקיותן של התנחלויות והבהרה כי אין בכוונתו לקדם פתרון שתי מדינות. לגבי שאר מדינות המזרח התיכון, נראה כי הממשל של טראמפ ימעט להתערב בנושאים של פגיעה בזכויות אדם או עידוד הדמוקרטיה וימקד מעורבותו במבצעים נגד טרור (11 בנובמבר, [Lawfare](#)).

הסכם הגרעין לאחר בחירתו של טראמפ

דן ג'ונו מנסה לחזות את מהלכיו של ממשל טראמפ בנוגע להסכם הגרעין עם איראן והשלכותיהם. הוא מדגיש כי ההסכם אינו מחייב לפי המשפט הבינלאומי, שכן לא מדובר באמנה, אלא בהסכם פוליטי. ארה"ב יכולה להודיע כי לא תקיים את תנאי ההסכם והדבר לא יוביל לאחריות בינלאומית. המחבר מציין כי יש מספר אפשרויות פעולה לממשל החדש: ראשית, להמשיך לקיים את ההסכם אך בגישה עוינת, תוך הפסקה של עידוד השקעות באיראן; שנית, לאפשר לקונגרס להטיל סנקציות כלכליות שאינן קשורות לגרעין ואינן מתנגשות עם ההסכם; שלישית, לסטות מההתחייבויות שבהסכם על ידי צו נשיאותי שיחזיר את הסנקציות האמריקאיות שהוסרו; רביעית, לממש את הליך ההשבה מחדש (snapback) של הסנקציות שהוטלו על ידי מועצת הביטחון בהתאם להחלטת מועב"ט 2231, שנותנת לכל אחת מחמש החברות הקבועות אפשרות לעשות זאת. המחבר מטיל ספק בדבר המשמעות המעשית של המהלכים האמורים בהעדר תמיכה ושותפות של המדינות האחרות בניטוק הקשרים עם איראן (17 בנובמבר, [EJIL](#)).

השלכות הבחירה בטרומפ על ההגנה על זכויות אדם במשפט הבינלאומי

אינגריד וורת' בוחנת את מדיניותו העתידית של ממשל טראמפ בנוגע לדין הבינלאומי. לטענתה, ארה"ב בהנהגת טראמפ לא תשקיע מאמצים בהגנה משפטית בינלאומית על זכויות אדם. הדבר תואם את המגמה הנוכחית בזירה הבינלאומית של שחיקה במעמד של "זכויות האדם". תהליך זה מתחבר לעלייה בהשפעתן של סין ורוסיה על תוכנו של הדין הבינלאומי – מדינות המתנגדות להתערבות הליברלית בשם זכויות האדם. המשמעות של הדבר היא ירידה ביכולת להגן על זכויות האדם באמצעות אכיפה של נורמות בינלאומיות, תוך שימוש באו"ם ובגופים שיפוטיים. עם זאת קיימים מגננונים חזקים ומושרשים אחרים, כולל מוסדות אזוריים, נורמות "רכות" וגורמים אקטיביסטיים, אשר ימשיכו לדאוג לקידום ההגנה על זכויות אדם. המחברת מציעה לממשל טראמפ לקדם אג'נדה אחרת של המשפט הבינלאומי של שימוש במשפט הבינלאומי להבטחת השלום והביטחון העולמי, כולל עמידה על כיבוד האיסור על השימוש בכוח בזירה הבינלאומית ובלימת המגמה של הרחבת החריגים לאיסור זה (14 בנובמבר, [Lawfare](#)).

השלכות הבחירה בטרומפ על שמירה על לגיטימציה בפעילות הצבאית

ג'פרי ס. קורן מתייחס להכרזותיו של טראמפ במהלך קמפיין הבחירות, אשר העידו על כך שהוא אינו מייחס חשיבות לכיבוד המשפט ולהבטחת הלגיטימיות של הפעילות הצבאית. הצהרות אלו מעלות חשש כי מבחינת הנשיא הנבחר העמידה בכללים המשפטיים היא ערך מוגבל אשר צרכי ביטחון גוברים עליו בכל עת. המחבר מדגיש כי גישה זו היא מסוכנת, שכן הלגיטימיות של הפעולה הצבאית היא מרכזית עבור אנשי הצבא שאמורים להפעיל את הכוח העצום הנתון בידיהם בשם העם האמריקאי, מתוך אמונה בגדולתה של האומה האמריקאית, בצדקת דרכה ובעליונותה המוסרית על אויביה. ללא אמונה זו, יישחק הבסיס המוסרי של הצבא ותיפגע רוח הלחימה של הכוחות (14 בנובמבר, [Lawfare](#)).

[הירשמו ללקט הידיעות](#)

ניתן למצוא אותנו :

© 2016 כל הזכויות שמורות

התכנית למשפט וביטחון לאומי, INSS